

Consultatieverslag Nederlands

Voorliggend consultatieverslag hoort bij de bijgestelde conceptvisie op het leergebied Nederlands. Dit verslag is bedoeld om u mee te nemen in de keuzes die ontwikkelteam Nederlands heeft gemaakt in het herzien van de conceptvisie op basis van de feedback die het team heeft ontvangen.

Samenvatting

In maart 2018 zijn 9 ontwikkelteams met daarin leraren en schoolleiders uit het primair en voortgezet onderwijs begonnen met de ontwikkeling van bouwstenen voor de leergebieden Nederlands, Engels/Moderne vreemde talen, Rekenen & Wiskunde, Digitale geletterdheid, Burgerschap, Bewegen & Sport, Kunst & Cultuur, Mens & Maatschappij en Mens & Natuur. Deze vormen de basis voor de herziening van kerndoelen en eindtermen. De ontwikkelteams komen dit jaar vier keer bij elkaar in ontwikkelsessies van drie opeenvolgende dagen. Na elke sessie delen de teams de tussenproducten met betrokkenen om de inbreng en reacties te verzamelen, zodat zij op basis daarvan hun product verder kunnen ontwikkelen en aanscherpen.¹ Het eerste tussenproduct 'de conceptvisie' van elk leergebied is op 26 maart 2018 gepubliceerd. Het stond voor iedereen open om te reageren op de tussenproducten. Dit consultatieverslag beschrijft op hoofdlijnen het verloop van dit consultatieproces voor Nederlands, de inbreng die het heeft opgeleverd en de manier waarop deze is benut om de conceptvisie aan te passen. Dit verslag is bedoeld om u mee te nemen in de keuzes die zijn gemaakt in het herzien van de conceptvisie. De conceptvisie wordt pas definitief vastgesteld aan het eind van het ontwikkelproces, omdat ook volgende stappen nog van invloed kunnen zijn op de uiteindelijke visie.

Het ontwikkelteam Nederlands heeft het tussenproduct 'conceptvisie op het leergebied Nederlands' gepubliceerd, waarna er gelegenheid was voor een publieke consultatie tussen 26 maart en 25 april 2018. In deze periode hebben diverse partijen in totaal ruim 30 bijeenkomsten georganiseerd waarbij de leden van de ontwikkelteams in gesprek zijn gegaan over de conceptvisie van Nederlands. Leden van het ontwikkelteam Nederlands hebben veel van deze consultatiesessies bijgewoond, in steeds wisselende samenstelling. Veel van deze bijeenkomsten hebben geleid tot schriftelijke inbreng die breed gedeeld kon worden in het team. Op basis van de verzamelde reacties tijdens die sessies hebben de stakeholders namens de aanwezige achterban een feedbackformulier ingevuld en ingediend. Daarnaast zijn er stakeholders die binnen hun eigen organisatie consultatiegesprekken hebben gevoerd (zonder aanwezigheid van OT-leden) en die individueel of namens een stichting of vereniging of als ontwikkelschool binnen het traject Curriculum.nu een reactie hebben gegeven. Ook deze reacties zijn middels feedbackformulieren ingediend. Anderen hebben ervoor gekozen om niet een volledig feedbackformulier in te vullen, maar een reactie te plaatsen op de website. Van leerlingen, zowel van de ontwikkelscholen als het LAKS, zijn meer dan 500 individuele reacties ontvangen. Van de ouders zijn reacties door de ontwikkelscholen verzameld en ingediend.

Het ontwikkelteam heeft in totaal 83 schriftelijke reacties ontvangen van tal van verschillende partijen, van vakverenigingen tot wetenschap en van ontwikkelscholen tot

¹ <https://curriculum.nu/ontwikkelproces/>

leerlingen en maatschappelijke organisaties. De inbreng is verzameld en individueel geanalyseerd door ontwikkelteamleden. Vervolgens zijn zij binnen hun ontwikkelteam in gesprek gegaan over de bespreekpunten die uit de consultatiefase naar voren zijn gekomen (aan de hand van hun individuele- en teamanalyse) om de conceptvisie te herzien. In totaal zijn er 781 reacties ontvangen voor alle leergebieden.

Aanpassing tussenproduct 1 conceptvisie

In deze paragraaf licht het ontwikkelteam per onderdeel van de visie (de relevantie, de inhoud en de positie van het leergebied) toe voor welke onderdelen er in het veld veel steun is, welke punten het ontwikkelteam naar aanleiding van de feedback heeft aangepast en welke overwegingen hierbij beslissend zijn geweest. Ook geeft het ontwikkelteam aan welke punten het mee zal nemen naar de ontwikkelsessies waarin er gestart wordt met de grote opdrachten en de bouwstenen voor kennis en vaardigheden voor het leergebied.

Algemeen

Veel stakeholders vonden de conceptvisie helder verwoord. Daarnaast waardeerden stakeholders een aantal punten uit de conceptvisie in het bijzonder, dat dan ook in de nieuwe versie gehandhaafd blijft. Het gaat bijvoorbeeld om het benoemen van een goede balans tussen de drie hoofddoelen van het onderwijs, over aandacht voor literatuur en het creatief omgaan met en plezier hebben in taal. Maar ook het aandacht hebben voor ethische afwegingen, de taalontwikkeling van alle leerlingen, identiteitsontwikkeling en aandacht voor meertalige leerlingen werd gewaardeerd.

Daar tegenover staat dat de visie nog niet heel erg vernieuwend wordt gevonden en nog te veel uitgaat van en aansluit bij de huidige situatie van het schoolvak Nederlands, waarbij verkaveld wordt gewerkt aan losse vaardigheden. Ook geven zowel leraren als experts aan dat het stuk vrij algemeen blijft en dat je er nog veel kanten mee op kunt. Een belangrijk punt dat het ontwikkelteam bij het herschrijven van de visie heeft meegenomen is de volgende opmerking van leraren in opleiding: 'Het is nog te weinig specifiek ingevuld om voor te stellen hoe onderwijs vanuit deze visie er concreet uit zal zien'. In de nieuwe versie heeft het ontwikkelteam haar visie op het taalonderwijs en het taalcurriculum meer geëxpliciteerd.

Ook is er door verschillende stakeholders gepleit om sterker uit te werken hoe het leergebied Nederlands verkaveling en het werken aan losse vaardigheden tegengaat en hoe het leergebied de samenhang tussen inhouden en vaardigheden bevordert. Daarnaast zou er meer aandacht moeten zijn voor de eigenheid van het vak Nederlands en voor recente(re) ontwikkelingen, waaronder de digitalisering en alle effecten daarvan voor mediagebruik en vormen van communicatie.

Hieronder licht het ontwikkelteam per onderdeel van de visie toe hoe zij die heeft aangepast op basis van de hierboven genoemde aspecten. De gemaakte keuzes en uitwerkingen worden toegelicht, zoals een andere indeling van de inhouden en een duidelijkere uiteenzetting van de eigenheid van het leergebied en de ondersteunende functie ervan.

Relevantie van het leergebied

Ten aanzien van kansengelijkheid

In de conceptvisie van het leergebied Nederlands is de relevantie van het leergebied uitgewerkt vanuit het perspectief op kansengelijkheid en vanuit de drie hoofddoelen van onderwijs: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Het vmbo, speciaal basis- en

praktijkonderwijs en de ontwikkelscholen geven aan blij te zijn met het feit dat de visie expliciet oog heeft voor gelijke kansen, talenten, mogelijkheden en leerbehoeften van leerlingen en inclusief onderwijs. Tegelijkertijd doen de stakeholders ook de aanbeveling om in de visie niet alleen te benoemen dat er oog is voor kansengelijkheid, maar ook expliciet uit te werken hoe dit zijn beslag krijgt binnen het leergebied Nederlands en wat dit vervolgens betekent voor de leerlingen. In de herziene visie heeft het ontwikkelteam explicieter beschreven hoe bij het leergebied Nederlands gelijke kansen voor alle leerlingen worden bevorderd, namelijk 'door hen in de gelegenheid te stellen een rijke taalbasis te ontwikkelen van waaruit zij zich een leven lang kunnen blijven ontwikkelen'.

Ten aanzien van meertaligheid

Uit de feedback blijkt de waardering voor het feit dat de visie expliciet de (talige) diversiteit van de leerlingen in het Nederlandse onderwijs benoemt en ook het belang van taal voor de eigen identiteit van leerlingen. Tegelijkertijd benadrukken verschillende stakeholders dat ze het herkennen en erkennen van de thuistaal als basis voor het goed aanleren van het Nederlands (voor tweede taalleerders) nog missen in de conceptvisie. Die feedback is meegenomen. Bij het leergebied Nederlands is er niet alleen 'aandacht voor de rijkdom aan talen en taalvariëteiten en de linguïstische en culturele diversiteit', maar uitgangspunt bij het leergebied is ook dat het recht doet aan leerlingen die verschillende talen en taalvariëteiten beheersen, door 'thuis talen te benutten voor het ontwikkelen van het Nederlands'. Het ontwikkelteam vindt het benutten van thuis talen van groot belang en neemt de verdere uitwerking ervan ook mee naar de fase waarin grote opdrachten worden ontwikkeld.

Ten aanzien van de eigenheid van het leergebied

Het ontwikkelteam heeft in de conceptvisie proberen aan te geven wat de relevantie van het leergebied Nederlands is. Toch is dit punt volgens stakeholders nog onvoldoende uitgewerkt: 'Een apart (kern)vak taal/Nederlands is niet evident'. In de feedback wordt aangegeven dat het ontwikkelteam dit kan uitwerken door meer in te steken vanuit de maatschappelijke context. Er kan explicieter benoemd worden dat de maatschappij waarin we leven constant verandert en dat ook de onvoorspelbaarheid van vervolgonderwijs en de toekomstige werkplek van leerlingen een plek moeten krijgen in de visie. Het ontwikkelteam heeft deze feedback verwerkt en in de herziene visie benoemd dat het leergebied leerlingen voorbereidt op een toekomst waarin globalisering, digitalisering en technologische ontwikkelingen een grote rol spelen. Van daaruit wordt het belang en de meerwaarde van het leergebied Nederlands verder uitgewerkt.

Ten aanzien van de drie hoofddoelen van het onderwijs

In de conceptvisie is uitgewerkt hoe het leergebied Nederlands bijdraagt aan de drie hoofddoelen van het onderwijs: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Ook hier werd in de feedback aangegeven dat dit beter geëxpliciteerd kan worden waarbij niet alleen aandacht moet zijn voor de communicatieve functie van taal, maar ook voor de conceptualiserende en expressieve functie ervan. Het ontwikkelteam heeft daarbij veel gehad aan de reactie van een van de stakeholders die voorstelde systematisch de relevantie van het leergebied Nederlands per hoofddoel uit te werken en daartoe een aanzet gaf. Deze aanzet is door het ontwikkelteam overgenomen en verder aangescherpt.

Ten aanzien van de term 'bewuste geletterdheid'

In de conceptversie heeft het ontwikkelteam het verwerven van de nodige kennis, vaardigheden en attitudes voor het doelgericht gebruiken van taal in authentieke situaties aangeduid met de term 'bewuste geletterdheid'. Het team heeft echter op basis van de feedback besloten in de herziening voor het begrip 'taalcompetentie' te kiezen,

omdat dit begrip niet alleen de samenhang tussen kennis en vaardigheden, maar ook de attitudes van leerlingen omvat. Deze samenhang tussen kennis, vaardigheden en attitudes komt meer overeen met hoe taal in de echte wereld functioneert. Bovendien omvat 'taalcompetent' ook het *bewust* zijn en gebruiken van taal en hoeft dat dus niet expliciet genoemd te worden.

Ten aanzien van een rijk taalaanbod voor alle leerlingen

Ten slotte heeft het ontwikkelteam de feedback verwerkt van de stakeholders die pleiten voor meer nadruk op het belang van een rijk taalaanbod voor alle leerlingen (zie ook het punt over bijdragen aan kansengelijkheid hierboven). Het ontwikkelteam heeft in de nieuwe versie daarom het belang van bouwen aan een sterke taalbasis voor een leven lang leren uitgewerkt, waarbij veel aandacht is voor intensief lezen, schrijven, spreken en denken in rijke en betekenisvolle contexten, en waarin hogere denkvaardigheden, technologie en digitale geletterdheid op een natuurlijke manier worden geïntegreerd. Het ontwikkelteam heeft unaniem besloten de feedback rondom het werken aan een sterke taalbasis door rijke teksten, interactie en *scaffolding* mee te nemen naar de ontwikkeling van grote opdrachten en daar verder uit te werken.

Feedback die gericht is op het benadrukken van de relevantie van afzonderlijke vaardigheden, zoals handschriftonderwijs, wordt meegenomen naar de ontwikkelsessies waarin het uitwerken van bouwstenen van kennis en vaardigheden centraal staat. Feedback die gericht is op didactische uitwerking (het *hoe*) en op de professionalisering van leraren is niet meegenomen in de feedbackverwerking, omdat dit niet tot de opdracht van het ontwikkelteam behoort.

Inhoud

In de conceptvisie is de *inhoud* van het leergebied Nederlands beschreven vanuit de volgende onderdelen: taalvaardigheden, kennis over taal en fictie/literatuur. In de conceptvisie werd beschreven dat deze onderdelen evenwichtig en in onderlinge samenhang aangeboden moeten worden. In de feedback kwamen wat betreft de inhoud de volgende positieve punten naar voren: goed dat er zoveel aandacht is voor fictie/literatuur, dat kennis over taal expliciet wordt benoemd en dat gesteld wordt dat taalontwikkeling in betekenisvolle contexten plaatsvindt. Tegelijkertijd worden er veel suggesties gedaan ter aanvulling en aanscherping. Die gaan met name om 1) het onderscheid tussen de eigenheid van het vak en de dienende rol van het leergebied Nederlands; 2) de indeling in de drie domeinen; 3) de uitwerking en benaming van het onderdeel fictie/literatuur; 4) de positie van digitale geletterdheid en 5) het ontbreken van de uitwerking 'cultuur', 'tekst' en 'literatuur'.

Ten aanzien van de invulling van het leergebied heeft het ontwikkelteam naast de eerder benoemde feedback van de stakeholders ook 478 reacties gehad van vo-leerlingen via het LAKS. Opvallend is dat heel veel leerlingen benoemen dat productieve vaardigheden, zoals (creatief) schrijven, formuleren, debatteren en presenteren, een belangrijke(re) plek bij het leergebied Nederlands verdienen. In de conceptvisie en de herziene versie gaan we echter niet in op afzonderlijke vaardigheden. Daarom zullen we deze leerlingfeedback meenemen in de fase waarin bouwstenen voor kennis en vaardigheden worden uitgewerkt.

Ten aanzien van de eigenheid van het vak

In de feedback kwam meerdere keren terug dat het onderscheid tussen de eigenheid van het vak (het leergebied Nederlands met bijbehorende inhoud) en de dienende rol van het vak Nederlands aan andere vakken duidelijker gemaakt moet worden. Het ontwikkelteam heeft bij het onderdeel Inhoud de eigenheid van het leergebied explicieter uitgewerkt en daarbij gekozen voor een andere indeling die daar meer recht aan doet

(zie hieronder). In het onderdeel Positie is bovendien de rol van het leergebied ten aanzien van andere leergebieden geëxpliciteerd (zie volgende paragraaf), waarbij aangegeven wordt dat er in het leergebied aandacht is voor het bewustmaken en aanleren van school- en vaktaal en formele taalregisters.

Ten aanzien van de indeling

Het ontwikkelteam ontving veel feedback over de gekozen indeling in taalvaardigheden, kennis over taal en fictie/literatuur. De strekking was telkens hetzelfde: het visiestuk benadrukt dat samenhang en ontkenning belangrijk zijn, maar de gekozen indeling ondersteunt dit niet en biedt geen oplossing voor de huidige verkenning waarin deelvaardigheden geïsoleerd worden aangeleerd en getoetst. Diverse stakeholders geven aan dat deze driedeling opnieuw zal leiden tot uitwerkingen waarin verschillende vaardigheden apart worden onderwezen, vooral bij literatuur. Diverse stakeholders doen een suggestie voor een andere indeling:

- De indeling van het referentiekader
- Een indeling naar taalfuncties (conceptualiseren, communiceren, etc.)
- De indeling in werken aan een taalbasis, taal en denken, taal dichtbij
- De indeling in persoonsvorming, socialisatie, kwalificatie en conceptualisatie
- De indeling in perspectieven: systeem, cognitief, sociaal en historisch
- De indeling in thema's: taalcompetentie en identiteit, taalcompetentie en communicatie, taalcompetentie en informatie en taalcompetentie en cultuur

Het ontwikkelteam heeft op basis van een aantal argumenten gekozen voor de volgende driedeling: *taal en communicatie*, *taal en cultuur* en *taal en identiteit*. De belangrijkste argumenten voor deze keuze zijn:

- De indeling moet samenhang bevorderen en verkenning (het onderwijs in losse taaldomeinen en deelvaardigheden) tegengaan;
- De indeling moet herkenbaar zijn voor primair en voortgezet onderwijs;
- De indeling moet het werken aan zowel kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming stimuleren;
- De indeling moet de eigenheid van het vak zichtbaar maken, wat betekent dat het culturele aspect van het leergebied én de verschillende taalfuncties duidelijk naar voren komen (conceptuele functie, expressieve functie, esthetische functie);
- De indeling moet mogelijkheden bieden leerlingen een rijke taalbasis te laten opbouwen en te laten leren in betekenisvolle contexten.

De indeling van het referentiekader werkt verkenning in de hand en datzelfde geldt voor het indelen in taalfuncties. Een indeling in de drie hoofddoelen is daarentegen te weinig vakspecifiek, waarbij het bovendien zo is dat de drie hoofddoelen nooit gescheiden onderwezen kunnen worden. De indeling 'werken aan een taalbasis, taal en denken en taal dichtbij' is volgens het ontwikkelteam niet geschikt als indeling om de kennis, vaardigheden en attitudes voor de verschillende sectoren in een doorlopende leerlijn te beschrijven. Wel spelen alle drie een grote rol bij het leergebied. Ze zijn daarom als inhouden in de herziene visie opgenomen. Het eerste element van deze indeling ('werken aan een taalbasis') zal ook meegenomen worden naar de grote opdrachten. Werken vanuit perspectieven in het leergebied is volgens het ontwikkelteam cruciaal, maar is als indeling om de inhouden te beschrijven voor po en vo niet geschikt geacht. Het belang om vanuit meerdere perspectieven te kunnen denken en van daaruit beredeneerde keuzes kunnen maken, wordt echter wel extra benadrukt in de herziene visie. Ook zal deze aandacht voor multiperspectiviteit meegenomen worden naar de grote opdrachten.

Het ontwikkelteam heeft gekozen voor de driedeling *taal en communicatie*, *taal en cultuur* en *taal en identiteit*. Bij *taal en communicatie* werkt het ontwikkelteam doelgericht taalgebruik uit, inclusief het omgaan en hanteren van taalregisters. Ook het werken aan een sterke taalbasis met zakelijke én literaire werken, en het omgaan met

(digitale) informatie en media, inclusief nieuwe tekstsoorten en bijbehorende registers wordt hier verder uitgewerkt. Deze aspecten werden ook door stakeholders vanuit vmbo en mbo sterk benadrukt. Bij *taal en cultuur* staat het verbreden van de persoonlijke, sociale en maatschappelijke horizon centraal, waarbij leerlingen in contact komen en leren omgaan met verschillende ervaringen en perspectieven. Ook is de ontwikkeling van literaire competentie via rijke teksten, waar verschillende stakeholders naar verwezen, hier verder toegelicht. Met ontwikkelteamleden van het leergebied Kunst en Cultuur zijn de inhouden van begrippen zoals *cultuur*, *creëren/scheppen* en *literatuur* besproken. Dergelijke begrippen en inhouden zullen in de latere fases bij de ontwikkeling van grote opdrachten en bouwstenen van kennis en vaardigheden op elkaar worden afgestemd. Bij *taal en identiteit* ligt nadruk op het ontdekken en benutten van (talige) kwaliteiten en het werken aan het vertrouwen in eigen taalvaardigheid. Het ontwikkelteam heeft explicieter uitgewerkt dat leerlingen leren gedachten en gevoelens kenbaar te maken en toe te lichten, zoals hun school-, studie- en beroepskeuze.

Ten aanzien van een rijk taalaanbod

Meerdere stakeholders constateren dat het huidige tekstaanbod in de klas onvoldoende is: vereenvoudigde teksten, monoperspectivische onderwerpen en teksten met weinig woord- en zinsvariatie. Ze benadrukken dat er meer aandacht zou moeten komen voor de kwaliteit van teksten en voor het belang van een rijk taalaanbod. Het ontwikkelteam is het hier helemaal mee eens, en heeft daarom binnen het onderdeel *taal en communicatie* het belang van het ontwikkelen van een sterke taalbasis door rijke teksten en multiperspectivistische onderwerpen beter uitgewerkt. Sommige stakeholders pleiten daarbij voor een leergebied Nederlands waarin voornamelijk of zelfs alleen maar gewerkt wordt aan vakeigen onderwerpen, zoals taalvariatie, taalverlies etc. Het ontwikkelteam staat positief achter een aantal vakeigen onderwerpen en deze ook in de grote opdrachten voorbeeldmatig beschreven. Tegelijkertijd is er ook meer dan dat. Daarom heeft het ontwikkelteam ervoor gekozen om goed uit te werken aan welke criteria onderwerpen moeten voldoen. Gekozen onderwerpen moeten leiden tot meer kennis, betere vaardigheden en zo mogelijk een positieve houding ten opzichte van taal. Het ontwikkelteam benadrukt hierbij het belang van het werken met multiperspectivistische thema's. Het ontwikkelteam laat daarbij ruimte voor zowel leergebiedspecifieke onderwerpen als voor maatschappelijke en persoonsvormende onderwerpen. Deze laatste zijn relevant voor de aansluiting naar vervolgoopleidingen en beroepen en kunnen leiden tot bevordering van de samenhang met andere leergebieden. In de fase van grote opdrachten zullen zowel de leergebiedspecifieke onderwerpen, zoals taal en macht, als leergebiedoverstijgende thema's, zoals duurzaamheid en technologische ontwikkelingen, verder worden uitgewerkt.

Ten aanzien van fictie/literatuur

Verschillende partijen merkten op dat het van belang is de scheiding in het curriculum tussen zakelijke teksten en literatuur te verkleinen. Dat is een belangrijke reden geweest voor het kiezen van een nieuwe indeling en daarin literatuur niet als apart domein op te nemen. Zowel binnen *taal en communicatie*, *taal en cultuur* als *taal en identiteit* wordt gewerkt met zakelijke en literaire teksten. Stakeholders geven aan het verwarrend te vinden dat de term 'fictie/literatuur' is gehanteerd, aangezien literatuur fictie omvat, maar ook non-fictie en poëzie. Het ontwikkelteam heeft daarom besloten literatuur als term te gebruiken. Een tweede reden voor deze keuze is dat het spreken over kinder-, jeugd- en young adult-literatuur al gebruikelijk is. Een andere vraag van stakeholders is te expliciteren wat allemaal onder literatuur valt. Literatuur wordt in de visie van het ontwikkelteam als volgt gedefinieerd: alle teksten die narratieve kenmerken bevatten, zoals fictie, non-fictie, poëzie, games, theater en documentaires. Daarmee nemen we de definitie over die een van de stakeholders in de consultatiefase met het ontwikkelteam deelde. Deze definiëring biedt (nieuwe) kansen/mogelijkheden het leesplezier te

stimuleren, aan te sluiten bij de belevingswereld van de leerlingen en te werken aan literaire competentie in zowel po als vo. Bij literaire competentie gaat het niet alleen om het lezen, kijken en luisteren naar literatuur, maar ook om het schrijven en scheppen van literatuur. Ook dat expliciteert het ontwikkelteam in haar herziene visie.

Ten aanzien van digitale geletterdheid

Hoewel in de conceptvisie wel gewezen wordt op het omgaan met digitale teksten en het belang van mediawijsheid, is dat volgens een aantal stakeholders onvoldoende uitgewerkt. Volgens hen blijven de gevolgen van de technologisering en digitalisering voor leerlingen alsook hoe het leergebied Nederlands leerlingen daarop voorbereidt in de conceptversie onderbelicht. Het gaat hierbij om vaardigheden als het kunnen omgaan met digitale informatie, het beoordelen van betrouwbaarheid van bronnen, aandacht hebben voor nieuwe tekstsoorten en andere communicatiekanalen en het zelf verspreiden van content die is afgestemd op doel, publiek en context. Deze punten heeft het ontwikkelteam expliciet in de herziene visie verwerkt en ze zullen meegenomen worden bij het uitwerken van de grote opdrachten en de bouwstenen.

Positie

Vergeleken met de onderdelen Relevantie en Inhoud heeft het ontwikkelteam minder feedback gekregen op het onderdeel Positie.

Ten aanzien van de doorlopende leerlijn

Een aantal stakeholders geeft aan dat de doorlopende leerlijn en taalontwikkeling explicieter en concreter van 4 tot en met 18 jaar kan worden vormgegeven. Het ontwikkelteam is het daarmee eens en heeft de alinea over taalontwikkeling verder uitgewerkt. Daar is nu expliciet aandacht voor de verschillende fases van taalontwikkeling met een onderscheid tussen de eerste fases waarin meer nadruk op verwerving ligt en de latere fases waarin meer nadruk op verfijning en verdieping ligt. In de uitwerking van de grote opdrachten en de bouwstenen van kennis en vaardigheden wordt dat nog verder vormgegeven. Ook is naar aanleiding van vragen door stakeholders het begrip 'concentrisch' toegelicht en wordt benadrukt dat taalontwikkeling niet alleen van belang is voor studie en beroep maar voor een leven lang leren.

Ten aanzien van de samenhang

Op basis van de ontvangen feedback is in de herziene visie de rol van Nederlands als taal en leergebied voor wat betreft de samenhang met andere leergebieden nader toegelicht. Er is uitgewerkt dat er in het leergebied Nederlands aandacht is voor specifieke registers. Dat betekent expliciet aandacht voor de verwerving en versterking van schooltaal en werken aan de bewustmaking van het bestaan van vaktaal. In de visie wordt een oproep gedaan voor meer aandacht voor de ondersteuning van taalontwikkeling bij alle leergebieden en er wordt benadrukt dat talige doelen in alle curricula zouden moeten worden uitgewerkt. Ook feedback ten aanzien van de samenhang tussen het leergebied Nederlands en de brede vaardigheden is door het ontwikkelteam meegenomen in de herziening. Er is voor gekozen deze samenhang niet uit te werken bij het onderdeel 'Positie', maar om de brede vaardigheden geïntegreerd bij de beschreven inhouden van het leergebied Nederlands terug te laten komen. In de uitwerking van de grote opdrachten zullen de negen brede vaardigheden zichtbaar zijn en in de bouwstenen zullen ze verder worden uitgewerkt.

Concluderend

Het ontwikkelteam wil iedereen die tijdens het consultatieproces een bijdrage heeft geleverd, heel hartelijk bedanken voor de waardevolle feedback. We kunnen niet op alle specifieke punten ingaan in dit consultatieverslag. Heeft u nog vragen of wilt u meer lezen over Curriculum.nu? Kijk op de website www.curriculum.nu.

Het ontwikkelteam Nederlands

Bijlage 1 Algemene informatie consultatieproces

Consultatieproces

Het consultatieverslag beschrijft het verloop van het consultatieproces, de reacties die het heeft opgeleverd en de manier waarop deze zijn gebruikt om de conceptvisie aan te passen. Dit verslag is bedoeld om u mee te nemen in de keuzes die zijn gemaakt voor het herzien van de visie.

Inleiding Curriculum.nu

In het traject Curriculum.nu² werken de ontwikkelteams aan de basis voor herziening van kerndoelen en eindtermen voor hun leergebied. De ontwikkelteams komen in vier ontwikkelsessies bijeen. Na elke sessie delen de teams de tussenproducten met betrokkenen om de inbreng en reacties te verzamelen. De ontwikkelteams werken per leergebied aan een visie, grote opdrachten en bouwstenen van kennis en vaardigheden. Om tot deze tussenproducten te komen, beantwoorden de teams in verschillende stappen de vraag wat leerlingen zouden moeten kennen en kunnen en uiteindelijk wat er tot het curriculum zou moeten behoren. De ontwikkelteams werken aan deze producten op basis van de doelen, uitgangspunten en ontwerpprincipes, zoals beschreven in de werkopdracht.³ Het eerste tussenproduct, de visie, bestaat uit een beschrijving van (i) de relevantie van het leergebied (ii) de inhoud van het leergebied en (iii) de positie van het leergebied binnen het curriculum.

Aanpak consultatieproces

Het eerste tussenproduct van de ontwikkelteams, de conceptvisie, is voor een landelijke consultatie voorgelegd in de consultatieperiode van 26 maart tot 25 april 2018. De consultatie heeft verschillende doelen. Het eerste doel is het inhoudelijk verrijken van de tussenproducten. De ontwikkelteams kunnen immers niet alleen de bouwstenen formuleren. Zij hebben de deskundigheid en ervaringen van de rest van het onderwijs- en maatschappelijke veld hierin nodig. Het tweede doel is de herkenbaarheid van de eindopbrengst voor leraren te bevorderen. De ontwikkelscholen hebben hierin een belangrijke rol. Leraren zijn immers de beoogde gebruikers. Ten derde hebben veel betrokkenen een belang bij de inhoud van de eindopbrengst of spelen ze een rol in de realisatie van het uiteindelijke curriculum; het is belangrijk dat zij in deze fase al hun inbreng kunnen geven.

Bij de start van de consultatieperiode is het tussenproduct van alle ontwikkelteams met bijbehorende consultatievragen breed gedeeld met ontwikkelscholen en andere betrokkenen in het onderwijsveld. De mogelijkheid om feedback te geven, is door Curriculum.nu voorafgaand aan de start van het ontwikkelproces⁴ aangekondigd op bijeenkomsten, in verschillende nieuwsbrieven van de leden van de coördinatiegroep, de nieuwsbrief van curriculum.nu met circa 3.700 abonnees, een directe mailing naar 35.000 leraren in het primair en voortgezet onderwijs, een oproep via internet en social media, informatie in verschillende onderwijsvakbladen en mailingen direct gericht aan circa 400 betrokken partijen. Ook zijn nieuwsberichten verspreid door verschillende betrokken partijen in het onderwijs.

Schriftelijke feedback kon op verschillende manieren worden aangereikt aan de ontwikkelteams: via antwoorden op consultatievragen en door het aanbieden van producten/documenten ter inspiratie voor de ontwikkelteams. Daarnaast zijn de leraren en schoolleiders uit de ontwikkelteams uitgenodigd bij verschillende bijeenkomsten die

² Curriculum.nu is een gezamenlijk initiatief van de Onderwijscoöperatie, PO-Raad, VO-raad, AVS, LAKS en Ouders & Onderwijs. In de uitvoering wordt inhoudelijk samengewerkt met SLO.

³ https://curriculum.nu/wp-content/uploads/2018/03/Werkopdracht-Curriculum.nu_-6.pdf

⁴ Meetup 7 februari 2018, +/- 140 aanwezigen

door diverse partijen zijn georganiseerd, om daar met aanwezigen in gesprek te gaan over de tussenproducten. De organisatoren van de bijeenkomsten hebben hierna schriftelijke feedback aangeleverd via de website of feedbackformulieren.⁵

Reacties op consultatievragen

Op de website en in de feedbackformulieren zijn consultatievragen opgenomen die door het betreffende ontwikkelteam zijn opgesteld. De aard van de vragen verschilde per team, per thema en per doelgroep, zie bijlage 1.

De antwoordruimte op de website en de feedbackformulieren beperkte zich tot +/- 200 woorden en bij de invulmogelijkheid 'overige opmerkingen' was er ruimte voor 5.000 woorden.⁶ Deze beperking is nodig om alle input te kunnen verwerken door de ontwikkelteams. Betrokkenen worden hiermee uitgedaagd om hun inzichten kort, maar krachtig te formuleren. In het veld 'overig' was er meer ruimte voor inbreng die men nog mee wilde geven. De feedbackformulieren werden ingediend bij consultatie@curriculum.nu.

Het feedbackformulier voor het leergebied is opgenomen in bijlage 1. De vragen op de website per leergebied waren gelijk aan een aantal vragen in het feedbackformulier van het leergebied (zie www.curriculum.nu).

Reacties van ontwikkelscholen

In de consultatiefase hebben ook de ontwikkelscholen⁷ gereageerd op de tussenproducten middels de feedbackformulieren. De ontwikkelscholen hadden de opdracht om hun inbreng te baseren op de feedback van het lerarenteam op hun school, van ouders, van leerlingen en waar mogelijk het aansluitend onderwijs en maatschappelijke organisaties rondom de school.

Producten ter inspiratie

Naast reacties via de website of feedbackformulieren waren er partijen die behoefte hadden om het ontwikkelteam producten ter inspiratie mee te geven in de vorm van losse brieven, lesmateriaal, eigen curricula, foto's, checklists etc. Zoals voorafgaand in de spelregels vermeld⁸, is niet gegarandeerd dat de ontwikkelteams deze producten door hebben genomen. De aangeleverde producten zijn ter inspiratie met de ontwikkelteams gedeeld via een digitale samenwerkingsruimte.

Analyse van feedback

De reacties die zijn binnengekomen via de website en de feedbackformulieren zijn verzameld, verwerkt en geanalyseerd in analysetabellen in de periode tussen 25 april en 16 mei 2018. In de analysetabel zijn alle (achtergrond)gegevens van de indieners opgenomen, zoals de indieners die zelf hebben aangeleverd. Dit zijn gegevens zoals naam van de organisatie en het aantal leden dat zij in de feedback vertegenwoordigen.

De reacties zijn door enkele leden van het ontwikkelteam geclusterd rondom gemeenschappelijke thema's of antwoordrichtingen, die voortkwamen uit de ingediende antwoorden. Deze antwoordcategorieën hielpen bij het voeren van het gesprek binnen het ontwikkelteam. Vervolgens hebben alle leden van het ontwikkelteam de mogelijkheid gehad om alle ingediende reacties te lezen aan de hand van deze clustering, en per antwoord hun waardering aan te brengen. Zij deden dit door met een score aan te geven in hoeverre de (strekking van) de input in hun ogen tot herziening van de visie moest leiden, of dat het op een andere wijze kon worden benut (bijvoorbeeld bij het opstellen van de grote opdrachten). De waarderingsscore werd steeds voorzien van een

⁵ Spelregel 2 www.curriculum.nu

⁶ Spelregel 3 www.curriculum.nu

⁷ Bent u benieuwd naar de ontwikkelscholen? Kijk dan op www.curriculum.nu/ontwikkelscholen

⁸ Spelregel 2 www.curriculum.nu

argumentatie. De waarderingen per ontwikkelteamlid zijn samengevoegd tot een teamoverzicht per leergebied.

Op basis van het teamoverzicht hebben leden van het ontwikkelteam vastgesteld welke aandachtspunten worden (i) verwerkt in de visie, (ii) niet verwerkt in de visie, (iii) bespreekpunten tijdens de 2^e ontwikkelsessie voor het herzien van de visie, (iv) meegenomen naar de grote opdrachten (2^e ontwikkelsessie) of (v) meegenomen naar de kennis en vaardigheden (3^e en 4^e ontwikkelsessie).

De rapportage in dit consultatieverslag voor het herzien van de conceptvisie en de overwegingen daarbij zijn geordend rond de thema's (i) relevantie van het leergebied, (ii) inhoud van het leergebied en (iii) positie van het leergebied binnen het curriculum.

Kwantitatieve gegevens consultatie

De ontwikkelteams ontvingen in totaal 781 reacties naar aanleiding van de consultatieperiode. Tabel 1 presenteert de kwantitatieve gegevens van het aantal reacties per leergebied.

Nederlands		Rekenen/wiskunde		Engels/MVT	
aantal reacties	83	aantal reacties	64	aantal reacties	84
Burgerschap		Digitale geletterdheid		Bewegen en Sport	
aantal reacties	135	aantal reacties	77	aantal reacties	47
Kunst en Cultuur		Mens en Maatschappij		Mens en Natuur	
aantal reacties	100	aantal reacties	78	aantal reacties	113

Tabel 1. Kwantitatieve gegevens aantal reacties per leergebied (781)

Bijlage 2 Feedbackformulier Nederlands

Ontwikkelteam Nederlands heeft consultatievragen opgesteld om feedback op te halen. Deze consultatievragen zijn opgenomen in het feedbackformulier:

Algemene vragen

1. Op welke manier doet deze visie voldoende recht aan de ontwikkeling en kansen van iedere leerling? Licht uw antwoord toe.
2. In welke mate doet deze visie voldoende recht aan de recente vakinhoudelijke en wetenschappelijke inzichten? Licht uw antwoord toe.
3. In de visie wordt een karakteristiek gegeven van het leergebied Nederlands, waarbij wordt gesteld dat het leergebied drie domeinen kent die evenwichtig en in samenhang worden aangeboden: taalvaardigheid, kennis over taal en fictie/literatuur. In hoeverre is deze indeling functioneel en dekken de domeinnamen de lading? Licht uw antwoord toe.
4. In hoeverre is het wenselijk om in deze visie een specificatie op te nemen ten aanzien van wat we onder *tekst* verstaan? En onder *fictie/literatuur*? Zo ja, kunt u een beschrijving geven van wat u onder *tekst* en/of *fictie/literatuur* verstaat (en wat niet)? Licht uw antwoord toe.
5. In hoeverre passen alle onderdelen van de visie logisch bij elkaar? Licht uw antwoord toe.

Vraag aan leerlingen

6. In het leergebied Nederlands leer je lezen, schrijven, praten en luisteren. Je leert over fictie/literatuur (verhalen, boeken) en je leert hoe je over taal en taalverschijnselen kunt praten. Wat vind jij belangrijk om te leren in het taalonderwijs/het leergebied Nederlands? Waar zou het volgens jou over moeten gaan? Leg ook uit waarom je dat vindt.

Vraag aan ouders

7. In het leergebied Nederlands leren leerlingen in primair en voortgezet onderwijs doelgericht taal te gebruiken op school, in beroep en dagbesteding. Ook leren ze over fictie/literatuur en ze leren hoe ze over taal en taalverschijnselen kunnen praten. Wat vindt u belangrijk dat uw kind leert in het taalonderwijs/het leergebied Nederlands? Waar zou het volgens u over moeten gaan? Leg ook uit waarom u dat vindt.

Vragen aan leraren

8. Deze landelijke visie op het leergebied Nederlands dient als uitgangspunt voor de nieuwe kerndoelen en eindtermen. Welke onderdelen vindt u sterk en/of welke onderdelen vindt u onderbelicht, die u in uw eigen schoolcurriculum wel aan de orde stelt en/of zou willen stellen? Licht uw antwoord toe.
9. In hoeverre zijn de ambities en doelen beschreven in deze visie, haalbaar voor de leerlingpopulatie op uw school? Licht uw antwoord toe.

Vraag aan het vervolgonderwijs (mbo, hbo, wo)

10. In hoeverre bereidt de inhoud die in deze visie op het leergebied Nederlands beschreven wordt, voldoende voor op het vervolgonderwijs? Licht uw antwoord toe.

Overig: Heeft u nog andere opmerkingen?

Bijlage 3 Binnengekomen reacties leergebied Nederlands

Er zijn veel reacties ontvangen, onder andere van leerlingen, ouders, ontwikkelscholen, lerarenorganisaties (zoals vakverenigingen), vervolgonderwijs, lerarenopleidingen, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven. Bent u benieuwd naar de binnengekomen reacties? Deze kunt u vinden op www.curriculum.nu/nederlands.